

האם זה עוזר?

זה פרויקט יחסית חדש, בסך הכול שנה שנייה, ויש לבדוק אותו על פני תקופה ארוכה יותר. עוד אין לנו נתונים, אבל למשרד החינוך יש, כי הוא מלווה את הפרויקט במחקר הערכה. לצד הפרויקט, קציני הנוער שלנו ממשכיכים לקיים הרצאות בנושא הסמים על מנת להגביר את הידע בקרב התלמידים. הם נותנים גם הרצאות למורים במהלך הקיץ בנושא אלימות ואלימות מינית. הדגש הוא על ההיבט החוקי ועל החיבור שלו עם חוזרי מנכ"ל משרד החינוך. זה למעשה תרגום של רוח החוק. בהכשרת המורים בקיץ, אנחנו מסבירים להם את החשיבות הרבה שיש בדיווח למשטרה ואת המשמעות העצומה שיש לאינטראקציה בין המורים לבין המשטרה. ואכן, בעניין שיתוף הפעולה אין היום כמעט בעיה בבתי הספר הנורמטיביים, המנהלים מגלים פתיחות.

איזה עוד פעילויות מניעה ואחרות אתם מקיימים עם המורים?

פרויקט נוסף הוא "מודל בית ספר בטוח". תרגמנו את תכנית ה-safe school האמריקנית והתאמנו אותה לאקלים בארץ, וזה

עובד מצוין. הפרויקט מתבצע ב-380 חטיבות ביניים, ב-25 בתי ספר יסודיים וב-250 בתי ספר תיכוניים. כמו כן, יש פרויקט נוסף המתקיים השנה ב-500 גני ילדים שנקרא "אני והשוטר שלי": שוטר קהילתי מגיע לגן הילדים ומשוחח עם הילדים על התנהגות טובה ונכונה. מטרת הפרויקט היא לחנך לערכים ולמנוע היגרות לעברות. בשנה שעברה פעל הפרויקט ב-250 גנים.

נוסף לפרויקטים שצוינו, אנחנו שמים דגש על מתן מענה מידי למנהלי בתי ספר על מנת להעלות את רמת ההרתעה. חשוב לנו שתלמיד יבין שאם יש בעיה, המשטרה מגיעה מיד. החלטנו להתמקד בהרתעה ובאכיפה אינטנסיבית, שבאה לידי ביטוי כאמור בתגובה מהירה לתקיפת מורים בבתי הספר. המדיניות לגבי תקיפת מורה היא מעצר התלמיד, חקירתו והבאתו בפני שופט.

האם את אופטימית?

אי אפשר להתעלם ממחקריהם של פרופ' רמי בבנישתי וד"ר יוסי הראל. שניהם מצביעים על ירידה ברמת האלימות בבתי הספר בארץ, כאשר הדגש הוא על אלימות מסוג "בולנג" - הצקות והטרדות. ■

"המורה, שלא תגידי שאנחנו דפוקים"

הכינוי "ערסים" ו"פרחות" נחשב לכינוי גנאי של תלמידי השוליים בבית הספר העל יסודי ביישוב קהילתי מבוסס בצפון הארץ. הספר שלפנינו מתאר לעומק את תפיסת עולמם של תלמידי השוליים ביישוב מנקודת הראות שלהם ושל מוריהם. הספר מתאר את תהליך היווסדה של תרבות ה"ערסים" ו"הפרחות" וכיצד הקבוצה הפכה את כינוי הגנאי למנוף של עוצמה, כבוד וכוח משמעותיים, הפוגעים בנורמות המקובלות בקהילה. ספר זה יכול לסייע לכל איש חינוך ולכל אורח בעל מודעות חברתית, אשר התהליכים החברתיים בחברה הישראלית חשובים לו. הספר מתאר את דפוסי האלימות הקיימים בבית הספר ובקהילה ומציע דרכים למנוע אלימות זו.

מכון מאס"ג נרגם אמנילסג פאליומאג

לומדים להתאפק באמצעות ספורט ותנועה

ריאיון עם ד"ר איתן אלדר, ראש בית הספר לחינוך, מכללת וינגייט

מה בין ספורט לאלימות?

החיבורים ביניהם בעיתיים מאוד. קיימת נטייה פופולארית לומר, שאם עושים ספורט, משחררים את האגרסיות ונרגעים. על בסיס האמירה הזו קמו עסקים רבים שמוכרים ספורט לצורך סובלימציה. לצערנו, אין להנחה הזו תמיכה מחקרית. ספורט עשוי להפחית אלימות, אך באותה מידה הוא גם יכול להגביר אותה, תלוי בהקשר.

היכן נכנס ההקשר החינוכי?

ההקשר החינוכי של הספורט מוצא את ביטויו, כאשר באמצעות מלמדים את הילדים להתאפק. מלמדים אותם הבלגה מה,

שליטה עצמית, ניהול עצמי, שיתוף פעולה - כל אלה הם מרכיבים טבעיים של ספורט. נקודת המוצא שלי היא הגישה ההתנהגותית. בניסיון להסביר מה הן הסיבות להתרחשותה של אלימות, עלינו לאתר את הגורמים המובילים אליה. ההנחה שאם נבצע פעילות של הוצאת אנרגיה, כדוגמת חבטות בשק אגרוף, האלימות תיבלס, היא כמובן מוטעית. לאחר שהתלמידים

צריך להכשיר את המורים ללמד ילדים לקחת אחריות, ללמוד איפוק, הבלגה ואולי מילה חשובה ביותר היא פרגון.

נוחו מהפעילות ויאגרו כוחות - הם יחזרו לסורם ויתנהגו שוב באלימות. יתרה מזאת, אם בכל פעם שילדים יפעילו אלימות נשלח אותם לשק האגרוף, הם ילמדו שאין רע באלימות, כי בעקבותיה הם נשלחים להירגע בספורט...

אז מהו הפתרון? מה כן ניתן לעשות?

אסביר בקצרה את עיקרי התכנית שלנו לטיפול באלימות: בכוננתנו ללמד את התלמידים, בשיטות, שאלימות אינה מביאה לתוצאות חיוביות. בתהליך שנקרא "הקהיה" (מלשון קהות), אנו חושפים את הילדים בהדרגה למצבים מתסכלים מבלי שהם מאבדים שליטה - כך הם לומדים להתמודד עם הקושי ולספוג תסכול. בהדרגה אנחנו מעלים את דרגת הקושי או את רמת התסכול. תהליך כזה מיושם בטבעיות בפעילויות ספורט ותנועה, זהו חלק בלתי נפרד מהמשחק.

בבסיס העקרונות האלה יש גם תהליך של הקניית תקשורת חלופית. כלומר, הילדים לומדים לזהות את מצבי התסכול לפני המפץ הגדול, ובמקום לבחור באלימות - הם לומדים לתקשר לסביבה שלהם את הקושי שהם חווים. וזה בדיוק מה שאנחנו עושים כאן בוינגייט. במגמה לניתוח התנהגות לומדים מהי מוטיבציה, כיצד מתרחשת למידה, כיצד אפשר להגביר ולהפחית התנהגות. רוב הסטודנטים "נחטפים" עם סיום הלימודים לתוך עיסוק ב"מתי"א" - מרכז תמיכה יישובי אזורי - שם מתמודדים בעיקר עם אלימות.

איך מיישמים את עקרונות תכנית הלמידה שלכם?

על בסיס תכנית ניתוח ההתנהגות לומדים לבנות תכנית לבית, תכנית למשפחה, לומדים לעבוד עם ילדים אוטיסטים. ספורט הוא אחת הדרכים להתקשר איתם. כאשר זורקים לכיוון ילד אוטיסט כדור - הוא לומד להביט בעיני הזורק.

מניסיוןך, יש לך הסבר מדוע האלימות בארץ גואה, האם כך זה בכל העולם?

ראשית, מדובר בתופעה כלל עולמית, והאלימות בכל העולם בסימן עלייה. בישראל, נוסף למגמה זו, קיימים גם כל הצרות והמתחים הייחודיים לה. כל אלה מעלים את המתח הנפשי, שמשנה את סף התסכול והופך את האנשים למהירי תגובה. כמו כן, מערכת האכיפה שלנו לוקה בחסר בשל בעיה תקציבית. החינוך הפך למתירני יותר - נותנים לילד הכול, הילד במרכז. אבל בדיוק כך אנחנו מכשילים את הילד - הוא משווע לגבולות ולהכוונה.

עם זאת, כל אלה יכולים להישמע כאוסף תירוצים, אז מה האמת? גם במצבי מותר אפשר לחנך ילדים לאיפוק ולהבלגה השאלה היא מה עושים ואיך עושים זאת.

יושה רושם שגם בבית האלימות עולה?

זו בדיוק הבעיה. אם להורים היו הכלים המתאימים להתמודד במצב הזה עוד בשלבים הראשונים, הכול היה נראה אחרת. אני טוען כבר שנים שצריך לעשות בית ספר להורים, לכל ההורים. האינטואיציות שלנו לוקחות אותנו בדיוק למקומות הלא נכונים.

אם ילד אמור להתמודד עם אתגר מסוים וקשה לו מסיבה של מוגבלות אישית, חוסר חשק וקושי באתגר, הוא יצעק, יילל, יתקיף את ההורים וייתכן שגייע לכדי אלימות. מדוע? כי בעבר ההורים פתרו אותו מהצרה הזאת.. או מכיוון שעשו את העבודה בשבילו או עזרו לו להשתחרר מהמצוקה.

בדור של ההורים שלנו לא היה בית ספר להורים וגם לא היתה כזו אלימות, איפה טעינו....

המשפחות היום פטריאכליות יותר וסמכותיות יותר. סיבה נוספת היא העובדה שההורים אינם נמצאים בבית, הם עובדים, הם עושים

קריירה. פעם, אם ילד היה סוטה טיפה מדרך הישר, הוא מיד היה חוטיף. היום זה אחרת - ההורים אינם בבית, והילדים נשארים בבית עם הטלוויזיה ועם השכונה. ואם ההורים בבית, אני לא בטוח שהם מגיבים נכון. אני חוזר ואומר, דרוש בית ספר להורים.

ומה עם בית הספר?

הוא מבולבל ומתנדנד. עד היום לו ברור לו, אם הוא צריך להכשיר לערכים או לידע או עד כמה הוא צריך לחנך לערכים ועד כמה להקנות ידע. מהי ההעדפה? לפי מדיניות משרד החינוך בית הספר צריך להקנות ידע - וזה בא על חשבון דברים אחרים.

מה הפתרון?

זה מסובך, אבל צריך לגייס אופטימיות ולצייד את המורים בכלים איך לפתח בילדים רגישות ואחריות. צריך להכשיר את המורים ללמד ילדים לקחת אחריות, ללמוד איפוק, הבלגה ואולי מילה חשובה ביותר - פרגון. זו שאלת הביצה והתרנגולת, כי גם הפכנו לאלמים וגם הידע על פי הנתונים אינו מי יודע מה... כרגע עושים מאמץ לתת יותר ידע, אבל המורה אינו המקור לידע. זה מעליב אבל זו האמת, הידע נמצא באינטרנט.

מניין שואבים אופטימיות?

אני שואב אופטימיות מהסטודנטים שלי. אני רואה אותם משתלבים במערך העבודה, אני עד לרגישות שהם מפגינים כלפי הסביבה, אני רואה איך התלמידים מגיבים אליהם, וזה משמח אותי מאוד. ■

משמעת בכיתה

חוברת זו פורסת בפני המורים גישות שונות בפסיכולוגיה, המאירות את נושא המשמעת בבית הספר ומציעות מגוון רחב של דרכי טיפול בבעיות משמעת בכיתה. הגישות מלוות במבחר תרגילים המסייעים למורה בעיבוד התאוריות לצורך יישום עקרונותיהן בעבודתו. דגש מיוחד מושם על ניתוח אירועים העוסקים בבעיות משמעת בכיתה.

התכנית נכתבה ברוח פלורליסטית, שלפיה תפיסת המשמעת בכיתה תלויה באישיותו של המורה, באופי התלמידים וביחסים ביניהם בתוך המערכת הדינמית והמשתנה כל העת של בית הספר והקהילה. לכן היא מציעה מגוון גישות, המאפשר טווח רחב של בחירה ויישום.

מכון מופ"ת נרגם אמנילר פאלימאל

את הספרים ניתן למצוא בספריות המכללות ולרכוש במכון מופ"ת